

Mål C -289/19

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

9 april 2019

Domstol som begär förhandsavgörande:

Gerechtshof Den Haag (Nederländerna)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

2 april 2019

Klagande:

Dexia Nederland BV

Motpart:

Z

Saken i det nationella målet

Det nationella målet rör två värdepappersleasingavtal som ingåtts mellan Z, en konsument, och en rättslig föregångare till banken Dexia Nederland BV (nedan kallat Dexia). Tvisten rör vilket belopp Dexia kan göra anspråk på efter förtida uppsägning av leasingavtalet. Det rör sig närmare bestämt vilken bestämmelse som är tillämplig på avslutandet av värdepappersleasingavtalet efter det att det aktuella avtalsvillkoret förklarats vara oskäligt.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Förevarande begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF har framställts för att få klarhet i frågan huruvida den som tillämpar ett villkor som (av en nationell domstol) förklarats oskäligt i den mening som avses i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal kan åberopa dispositiv lagstiftning om det villkor som har förklarats oskäligt är förmånligare för konsumenten än den gällande nationella dispositiva lagstiftningen.

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1. Kan den som tillämpar ett ogiltigförklarat oskäligt villkor, enligt vilket konsumenten ska betala ersättning om den inte fullgör sina skyldigheter, göra anspråk på den lagstadgade skadeståndsansättning som föreskrivs i dispositiv lagstiftning?
2. Gör det för svaret på denna fråga någon skillnad om den ersättning som begärs enligt det lagstadgade skadeståndssystemet är lika med respektive lägre eller högre än ersättningen enligt det ogiltigförklarade villkoret?

Anförda unionsbestämmelser

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal

Anförda nationella bestämmelser

Burgerlijk wetboek (civillagen): artiklarna 6:101, 6:233 och 6:277

Den gamla civillagen: artikel 7A:1576e.2

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i målet vid den nationella domstolen

- 1 Förevarande mål rör de värdepappersleasingavtal som i stor skala erbjöds konsumenter i slutet av 1990-talet och i början av 2000-talet, där investeringar gjordes med lånade pengar. Produkten innebar att leasetagaren (i allmänhet en konsument) för en viss tid lånade pengar av banken (nedan kallad kapitalbeloppet), vilket belopp banken sedan använde för att för denna persons räkning köpa aktier. Banken behöll äganderätten till aktierna fram till dess att lånet hade återbetalats i sin helhet, medan leasetagaren erhöll eventuell utdelning. Leasetagaren betalade under lånets löptid ett månatligt belopp jämte ränta på lånebeloppet och i vissa fall även amortering (nedan kallat månatlig delbetalning). Vid löptidens slut såldes aktierna och intäkterna från försäljningen tillföll leasetagaren, efter avdrag av det återstående kapitalbeloppet och eventuella utestående månatliga delbetalningar. Eftersom investeringarna gjordes med lånade medel förvärvades en relativt stor aktieportfölj med en relativt liten ”insats” (räntan och eventuell amortering). I många fall betalades dessutom endast ränta under löptiden, och kapitalbeloppet förföll till betalning först vid utgången av värdepappersleasingavtalets löptid. Den låga insatsen kunde ge relativt höga vinster, men också relativt höga förluster (den så kallade hävstångseffekten). Denna typ av aktieleasingavtal var attraktiva i Nederländerna, inte enbart på grund av den växande aktiemarknaden utan även på grund av skattefördelar. De månatliga ränteinbetalningarna kunde nämligen dras av i inkomstdeklarationen,

medan aktiernas värdeökning inte var skattepliktig. Då ekonomin stagnerade, ränteavdraget avskaffades och aktiemarknaden kollapsade i början av 2000-talet visade sig leasingavtalen vara mycket riskfyllda. I många fall ledde detta till en restskuld, eftersom aktiernas försäljningspris inte räckte för att lösa lånet.

- 2 I förevarande mål ingick Z den 17 mars 2000 två sådana värdepappersleasingavtal, vart och ett med en löptid på 120 månader. Den andra avtalsparten var den rättsliga föregångaren till Dexia. Det totala leasingbeloppet för vart och ett av avtalen uppgick till 49 507,66 euro (inköpspriset (kapitalbeloppet) på 22 102,06 euro och den sammanlagda räntan på 27 405,60 euro). Avtalen förklarades omfattas av "Särskilda villkor för leasing av värdepapper från Legio-Lease" (nedan kallade de särskilda villkoren).
- 3 Enligt leasingavtalen var Z skyldig att för varje avtal betala 503,28 nederländska gulden (NLG) (228,38 euro) i ränta varje månad under de första 36 månaderna och 12,4 procent per år på köpeskillingen under de påföljande 84 månaderna, eventuellt med en rabatt till följd av aktieportföljens genomsnittliga värdeökning. Hela kapitalbeloppet skulle vara återbetalat i slutet av den överenskomna löptiden för leasingavtalen (120 månader). Z betalade för båda avtalen sammanlagt 33 911,69 euro i månatliga delbetalningar. Efter avdrag för aktieutdelning innebar detta en "nettoinsats" på 25 725,37 euro för båda avtalen.
- 4 År 2006 sade Dexia i förtid upp leasingavtalen med Z eftersom Z hade en betalningsskuld. När det gäller de frågor som hänskjutits för förhandsavgörande kan en sådan uppsägning enligt nationell rätt liknas vid ett frånträdande av avtalet. Dexia har gjort en slutavräkning beträffande värdepappersleasingavtalen.

Vid beräkningen tillämpades artiklarna 6 och 15 i de särskilda villkoren: Dessa har följande lydelse:

"6. För det fall a) leasetagaren efter skriftlig anmodan underlåter att betala en eller flera månatliga delbetalningar eller underlåter att fullgöra någon annan skyldighet enligt avtalet eller något annat leasingavtal som liknar det aktuella avtalet, eller b) leasetagaren begär anstånd med betalningen eller förklaras i konkurs har banken rätt att omedelbart säga upp avtalet och alla andra liknande leasingavtal och kräva betalning av hela det obetalade restbeloppet i alla löpande leasingavtal som liknar det aktuella avtalet, och att vid en tidpunkt som banken fastställer sälja värdepappren på börsen eller på annat sätt. Banken ska dra av intäkterna från denna försäljning från leasingtagarens skuld. Eventuellt överskott ska betalas till leasingtagaren."

"15. ... Om avtalet frånträds ska leasetagarens fordran utgöras av ett belopp som motsvarar värdepapprens försäljningsvärde på frånträddesdagen minus ett belopp som motsvarar nuvärdet av den obetalda delen av det totala leasingbeloppet. Nuvärdet beräknas i enlighet med bestämmelserna i artikel 7A:1576e.2 i civillagen."

- 5 Artikel 7A:1576e.1 och 7A:1576e.2 i (den gamla) civillagen hade följande lydelse:
- ”1. Köparen har alltid möjlighet att göra en eller flera förskottsdelbetalningar av köpeskillingen.
  2. Vid förskottsbetalning av hela det utestående beloppet har vederbörande rätt till ett avdrag motsvarande fem procent per år för varje förskottsdelbetalning.”
- 6 Enligt slutavräkningen var leasingtagaren skyldig att betala nuvärdet (beräknat i enlighet med artikel 7A:1576e.2 i civillagen med ett avdrag på 5 procent per år av resten av det avtalade kapitalbeloppet, minus aktiernas försäljningsvärde (artikel 15 i de särskilda villkoren) och därefter nuvärdet av de resterande månatliga delbetalningarna enligt artikel 6 i de särskilda villkoren. Enligt Dexias beräkning av den 3 oktober 2006 var Z för de resterande månadsdelbetalningarna för varje avtal skyldig Dexia 8 607,22 euro. Dexias slutavräkning resulterade i att Z skulle betala ett belopp (nedan kallad restskuld) på 7 682,36 euro respektive 8 107,17 euro. Beloppen utgjordes i huvudsak av det resterande kapitalbeloppet och de resterande 41 månatliga delbetalningarna minus aktiernas försäljningsvärde.
- 7 Hoge Raad har funnit att Dexia, i egenskap av tillhandahållare av mycket kvalificerade finansiella tjänster, är skyldig att på lämpligt sätt ta hänsyn till leasetagarens intressen vid denna riskfyllda och komplexa produkt genom att varna för att det finns risk för att det kan uppstå en restskuld vid förtida uppsägning av avtalet (varningsplikt). Dessutom har Hoge Raad funnit att Dexia borde ha gjort en analys av leasetagarens inkomst- och kapital situation för att fastställa huruvida leasetagaren hade tillräcklig betalningsförmåga för att rimligen kunna förväntas fullgöra sina betalningsförpliktelser (undersökningsplikt). Om Dexia inte har uppfyllt sin varnings- och undersökningsplikt är Dexia enligt fast rättspraxis skyldig att betala ett skadestånd, men detta skadestånd begränsas enligt artikel 6:101 i civillagen (egen skuld) till två tredjedelar av restskulden. Efter avräkning av skadeståndet från restskulden återstår det därför för leasetagaren att betala en tredjedel av restskulden. Om leasingtagarens finansiella ställning var sådan att de finansiella skulder som följer av leasingavtalen utgör en oacceptabelt tung ekonomisk börda för vederbörande måste Dexia, om banken har underlåtit att uppfylla ovannämnda två aktsamhetskrav, utöver två tredjedelar av restskulden även betala två tredjedelar av den ränta som betalats och eventuella amorteringar (de månatliga delbetalningar som redan gjorts) i skadestånd.
- 8 I förevarande förfarande begärde Dexia först betalning av en tredjedel av restskulden enligt slutavräkningen (enligt Dexia 1 948,43 euro respektive 2 702,12 euro), jämte övriga kostnader på 700 euro.
- 9 Under förfarandets gång medgav Dexia att Z hade en finansiell ställning som medförde en oacceptabelt tung ekonomisk börda och att banken därför var skyldig att betala skadestånd till Z. Enligt Dexia bestod det skadestånd banken skulle

betala av två tredjedelar av de månatliga delbetalningar som redan hade betalats efter avräkning av utdelning och två tredjedelar av restskulden, som bland annat utgjordes av nuvärdet av de 41 resterande delbetalningarna enligt artikel 6 i de särskilda villkoren. Dexia ansåg sig dock fortfarande ha rätt till en tredjedel av de delbetalningar som ännu inte hade betalats. Dexia drog av dessa belopp från sin skuld till Z. Enligt Dexia uppgick dess skuld till Z till 6 844,95 euro för det första avtalet och till 5 731,82 euro för det andra avtalet.

- 10 Kantonrechter (ensamdomare i en distriktsdomstol) ålade genom dom av den 21 maj 2013 Dexia att betala ett belopp på 18 804,60 euro. De resterande delbetalningar (omräknat till nuvärdet) som Dexia begärde betalning av skulle enligt Kantonrechter inte beaktas och således inte dras av från det belopp som ska betalas till Z.
- 11 Dexia överklagade denna dom. Z gjorde gällande att artikel 6 i de särskilda villkoren, som Dexia grundar ersättningen för de återstående delbetalningarna på (omräknat till nuvärdet), innebär en straffranta och bör betraktas som ett oskäligt villkor i den mening som avses i direktiv 93/13/EEG om oskäliga villkor i konsumentavtal.
- 12 Den 29 november 2016 vilandeförklarade Gerechtshof Den Haag (appellationsdomstol) målet i avvaktan på ett förhandsavgörande från Hoge Raad i ett nationellt förfarande beträffande huruvida artiklarna 6 och 15 i de särskilda villkoren bör betraktas som oskäliga villkor i den mening som avses i direktiv 93/13.
- 13 I sitt förhandsavgörande av den 21 april 2017 slog Hoge Raad fast att de särskilda villkoren i artikel 6 faktiskt ska betraktas som ett oskäligt villkor i den mening som avses i direktiv 93/13. Enligt Hoge Raad är den hänskjutande domstolen enligt artikel 6:233 i civillagen skyldig att ogiltigförklara detta villkor i en tvist mellan en köpare och Dexia, i den mån detta hänför sig till räntebetalningar som fortfarande var utestående då leasingavtalet sades upp. Enligt Hoge Raad kan Dexia således inte göra anspråk på dessa ränteinbetalningar. Enligt Hoge Raad regleras verkningarna av ogiltigförklaringen av detta villkor av dispositiv nationell lagstiftning.

Parternas huvudargument i det nationella målet

- 14 Enligt Dexia medför Hoge Raads förhandsavgörande visserligen att det är möjligt att ogiltigförklara det villkor enligt vilket Dexia vid förtida uppsägning kan kräva betalning av de resterande delbetalningarna, men att Dexia har rätt till skadestånd enligt artikel 6:277.1 i civillagen, som har följande lydelse:

”Om ett avtal helt eller delvis frånträds är den part vars underlåtenhet att fullgöra sina förpliktelser har lett till frånträddandet skyldig att ersätta motparten för den skada som denne lidit till följd av att avtalet inte har fullgjorts av båda parter utan frånträts.”

- 15 Skadan består enligt Dexia av de vid tidpunkten för frånträddandet utestående delbetalningarna, vilka måste dras av från den fördel Dexia får till följd av frånträddandet. Enligt Dexia uppgår den skada som banken lidit till följd av frånträddandet till 6 653,33 euro. Detta belopp är (på grund av skillnaden mellan den avtalsenliga räntan och den betydligt lägre marknadsräntan vid tidpunkten för frånträddandet) högre än det belopp som Dexia med stöd av artikel 6 i värdepappersleasingavtalet har ålagts att betala till Z.
- 16 Dexias argument är att banken, eftersom den inte längre kan åberopa det avtalsvillkor i artikel 6 i de särskilda villkoren som ger den rätt till de resterande delbetalningarna efter det att avtalet har sagts upp, under alla omständigheter har rätt till det skadestånd som den med stöd av dispositiv lagstiftning har rätt till efter det att avtalet frånträts.

Kortfattad redogörelse för skälen till begäran om förhandsavgörande

- 17 Det belopp som Dexia kan göra anspråk på med stöd av dispositiv lagstiftning (artikel 6:277 i civillagen) är eventuellt högre än det belopp som Dexia skulle ha kunnat begära enligt artikel 6 i de särskilda villkoren för värdepappersleasingavtalet. Detta beror på skillnaden mellan den avtalade räntan (år 2000) och den mycket lägre marknadsräntan vid tidpunkten för frånträddandet av avtalet (år 2006). Till följd av tidens gång och den sjunkande räntan skulle Z i denna särskilda situation följaktligen kunna få en mindre förmånlig behandling om den dispositiva lagstiftningen (artikel 6:277 i civillagen) tillämpades än om (den ogiltigförklarade) artikel 6 i de särskilda villkoren för värdepappersleasingavtalet tillämpades. Frågan är om Dexia i en sådan situation kan åberopa dispositiv lagstiftning.
- 18 I de förenade målen C-96/16 och C-94/17, Banco Santander och Escobedo Cortés, ställdes en liknande tolkningsfråga i mål C-94/17, nämligen huruvida en ogiltigförklaring av ett avtalsvillkor avseende dröjsmålsränta på grund av att villkoret är oskäligt ska få andra verkningar, såsom att ränta, såväl dröjsmålsränta som låneränta, helt upphör att utgå när låntagaren underlåter att uppfylla sina skyldigheter enligt avtalet, eller huruvida lagstadgad ränta utgår. Denna fråga har dock ännu inte besvarats av EU-domstolen. Mot bakgrund av detta, och med tanke på att dessa frågor kommer att eller kan komma att få betydelse för ett stort antal liknande fall, har Hoge Raad beslutat att begära förevarande förhandsavgörande.